

ISKANDAR KO'KAMARONI (SCUTELLARIA ISCANDERI L.) DORIVOR
O'SIMLIGINING SEDATIV TA'SIRINI KLINIK LABORATOR TAHLILI

Sarsenbaeva Ulbog'an Allayar qizi

Sayfutdinova Z.A

PhD, dotsent

Kurbanova. Z.Ch

Kafedra mudiri: professor, DSc

Abzalova N.A

Ilmiy rahbar Dotsent v.v.b., PhD Tashkent davlat tibbiyot universiteti Tashkent, Uzbekistan.

Dolzarbli: Hozirgi kunda sedativ ta'sirga ega bo'lgan xavfsiz va samarali dori vositalarini yaratish dolzarb muammo hisoblanadi. Sintetik preparatlarning nojo'ya ta'sirlarini inobatga olgan holda, dorivor o'simliklarning sedativ xususiyatlarini laborator sharoitda ilmiy asosda o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Iskandar ko'kamaron (*Scutellaria iscanderi* L.) biologik faol moddalarga boy bo'lsa-da, uning sedativ ta'siri yetarli darajada klinik-laborator jihatdan tadqiq etilmagan. Shu sababli mazkur o'simlikning sedativ ta'sirini laborator usullar asosida baholash dolzarb hisoblanadi.

Tadqiqot maqsadi: Iskandar ko'kamaron (*Scutellaria iscanderi* L.) dorivor o'simligidan olingan ekstraktlarning sedativ ta'sirini laborator va klinik tadqiqot usullari yordamida o'rganish, ularning markaziy asab tizimiga ta'sirini baholash hamda olingan natijalar asosida ilmiy xulosa chiqarish.

Tadqiqot materiallari va usullari: Tadqiqot materiali sifatida Iskandar ko'kamaron (*Scutellaria iscanderi* L.) dorivor o'simligining yer ustki qismi olindi. O'simlik xomashyosi farmakopeya talablariga muvofiq yig'ilib, quritildi va laborator sharoitda suvli-spirtdagi ekstraktlari tayyorlandi. Sedativ ta'sirni baholash maqsadida tajribalar oq kalamushlar ustida o'tkazilib, «ochiq maydon» testi, umumiy harakat faolligi hamda reflektor faollikni aniqlash usullari qo'llanildi. Tadqiqotlar bioetika talablariga muvofiq amalga oshirildi. Olingan natijalar variatsion-statistik usullar yordamida tahlil qilindi.

Tadqiqot metodi: Tadqiqotda farmakologik, laborator-eksperimental, klinik kuzatuv hamda statistik tahlil metodlari qo'llanildi. Iskandar ko'kamaron (*Scutellaria iscanderi* L.) ekstraktlarining sedativ ta'siri laborator hayvonlarda xulq-atvor va harakat faolligini baholash orqali aniqlanib, olingan ko'rsatkichlar variatsion-statistik usullar yordamida tahlil qilindi.

ASOSIY QISM:

Tadqiqot materiali sifatida Iskandar ko'kamaron (*Scutellaria iscanderi* L.) yer ustki qismi ishlatilib, suvli-spirtdagi ekstraktlar laborator sharoitda tayyorlandi. Sedativ ta'sir oq kalamushlar ustida xulq-atvor va reflektor faollik testlari yordamida baholandi.

5.5.1.1 1. Ochiq maydon testi

Hayvonlarning umumiy harakat faolligi doza ortishi bilan kamaygani kuzatildi.

Jadval 1. Ochiq maydon testida harakat faolligi (o'rtacha \pm SEM)

Guruh	Doza (mg/kg)	Harakat faolligi (marta)	Sedativ effekt (%)
Nazorat	0	120 ± 5	-
Past doza	50	95 ± 4	21%
O'rta doza	100	70 ± 3	42%
Yuqori doza	200	45 ± 2	62%

Harakat faolligi va doza munosabati

5.5.1.2 2. Reflektor faollik testi

Reflektor reaksiyalar ham doza ortishi bilan pasaydi, bu ekstraktning markaziy asab tizimini tinchlantiruvchi ta'sirini ko'rsatdi.

Jadval 2. Reflektor faollik testi natijalari

Guruh	Doza (mg/kg)	Reaksiya tezligi (s)	Sedativ effekt (%)
Nazorat	0	0.8 ± 0.05	-
Past doza	50	1.2 ± 0.06	33%
O'rta doza	100	1.8 ± 0.08	55%
Yuqori doza	200	2.5 ± 0.1	69%

Xulosa:

Iskandar ko'kamaron (*Scutellaria iscanderi* L.) ekstrakti laborator sharoitda tayyorlanib, oq kalamushlar ustida xulq-atvor va reflektor faollik testlari orqali sedativ ta'siri baholandi.

Ochiq maydon testi natijalari ekstrakt doza ortishi bilan harakat faolligining pasayishini ko'rsatdi, bu markaziy asab tizimining tinchlanishini tasdiqlaydi.

Reflektor faollik testi ham doza bog'liq tarzda reaksiyalar tezligining sekinlashishini aniqladi, bu ekstraktning sedativ xususiyatini ilmiy asosda isbotlaydi.

Eksperimental natijalar xalq tabobatidagi an'anaviy qo'llanishi bilan mos keladi va Iskandar ko'kamaronning sedativ ta'siri ilmiy jihatdan tasdiqlangan.

Tadqiqot natijalari dorivor o'simliklardan xavfsiz sedativ preparatlar yaratish imkoniyatini ochib beradi hamda markaziy asab tizimini tinchlantiruvchi vositalar ishlab chiqishda ilmiy asos sifatida xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullayev, R., & Toshboyev, S. (2020). Dorivor o'simliklar farmakologiyasi. Toshkent: Fan va texnologiya.
2. Gulyamov, I. (2018). Asab tizimini tinchlantiruvchi dorivor o'simliklar. Toshkent: Universitet nashriyoti.
3. Mirzaev, B., & Karimov, D. (2019). Fitoterapiya va sedativ preparatlar. Toshkent: Tibbiyot nashriyoti.
4. Brunton, L. L., Hilal-Dandan, R., & Knollmann, B. C. (2018). Goodman & Gilman's: The Pharmacological Basis of Therapeutics (13th ed.). New York: McGraw-Hill.
5. Shukurov, A., & Rahimov, J. (2021). Flavonoidlar va ularning asab tizimiga ta'siri. Journal of Natural Remedies, 22(3), 45-53.
6. WHO. (2013). WHO Monographs on Selected Medicinal Plants. Geneva: World Health Organization.